

MICK MAUSER EN HET KLOKVASTE DRAMA

Een luguber railroadsprookje

In het kader van zijn activiteiten voor de Civiele Cel, het Fonds voor Opheldering, de dienst Verkeersveiligheid en de Vereniging voor Vermiste en Verdwenen Personen nam Mick Mauser af en toe de trein heen en terug naar de provinciehoofdplaats. Hij had altijd al een boontje gehad voor deze vorm van openbare vervoering. Maar zelfs daar werd hij niet met rust gelaten. De dood trekt zich niks aan van *'right or wrong side of the track'*: de trein is altijd een beetje reizen, bijvoorbeeld naar het hiernamaals.

'Dat is eigenlijk geen noodrem,' zei een van de vele jonge reizigers, 'maar een noodsein. Als je eraan trekt, breng je niet de rem in werking, maar vraag je dat de trein zou stoppen. Enfin: dat iemand de rem bedient dus'. Allen keken na dit stukje didactiek even naar het handgreepje boven de schuifdeur.

'Er was eens een parlamentslid dat het noodsein gebruikte omdat hem niet in zijn moedertaal naar zijn kaartje werd gevraagd, op deze lijn wel te verstaan

...

'Pff, niet moeilijk, parlamentsleden zijn onschendbaar. En het komt makkelijker in de krant dan als Jan Joker of Piet Plusminus het gedaan zouden hebben'.

'Jaja: goeie propaganda. Koud kunstje!'

'Misschien naderden de verkiezingen weer'.

'Hoe ontroerend: een politieker die het openbaar vervoer gebruikt! Zoiets ontroert me echt!'

Ze kregen allen gelijktijdig een schokje omdat de trein stilhield. Uit de andere richting kwam nu ook een trein af, maar die reed het tussenstation binnen én voorbij zonder halt te houden of vaart te minderen. Als je je ogen inspande, kon je in een flits zo'n tegenliggend gezicht opvangen: pratend, een vinger naar de mond brengend, een krant inkijkend, vooroverbuigend, duttend. Soms berekende je dan de uren die je nog scheidden van het tijdstip waarop je ook weer in die richting reizen zou, wellicht het hoofd op de voorarmen rustend omdat aan de avond ervoor geen einde kunnen komen was.

Dat autokerkhof kon je rustiger bekijken omdat de trein zich dan nog van het tussenstation aan het losweken was. Eens het aanpalende bosschage voorbij, ontwikkelde hij snelheid. Ter hoogte van de in het verre groen verborgen bosabdij was de maximale snelheid bereikt. Dan hoorde je om de haverklap het alarmerende, voorbij zovende en weer vals wegklinkende gerinkel van overwegbellen en zag je rode lichten waarschuwend aan- en uitgloeien. Daarvoor (of daarachter?) stond de kleine menigte wachtenden, als in geconcentreerde belangstelling samentroepend bij de bewakingsmechanismen van een allerbelangrijkst gebeuren, namelijk het voorbij denderen van De Dood. Ter hoogte van de constructiewerkplaatsen gooide een onverlaat een gedeukt kartonnetje tussen de kleine, opengeschoven raampjes naar buiten. Een coupé verder, bij de niet-rokers, trok een vrouw zich schielijk terug van het met

Ultrahoherhitzungmelk bespatte venster. 'Vandalen!' In een overbodige reflex veegde ze met de buitenkant van haar hand over haar rechterwang. 'Bah!'

Omdat niemand het gezien had, verplaatste ze zich naar het andere venster. Er was plaats genoeg hier.

Onder de vele jonge reizigers (tijdstippen waarop gereisd wordt bepalen de leeftijd van de passagiers) bevond zich een jongeman die niet bij een groepje hoorde en daarom niet deelgenomen had aan de belangstelling voor het noodsein, net voor het binnenlopen van het tussenstation. Overigens was deze jongeman in lectuur verdiept. Hij was korte verhalen aan het lezen: over een kasteelheer die in de jaren dertig van de twintigste eeuw door zijn eigen automobiel ruggelings de kasteelvijver in wordt geduwd en de verdrinkingsdood sterft, over een weggebruiker die, afgeleid door een flonkerend kerstboompje in een truck, zich de vernieling in rijdt, en over nog veel andere vreemde gebeurtenissen die dagelijks voorvallen en alleen 'vreemd' worden genoemd in boeken.

Diezelfde donderdag verliet een grote gulp jonge reizigers de trein te T., een bekend scholencentrum. In die trein had zich ook M.V. bevonden, tewerkgesteld in de refter van een der scholen. Zowel de jonge reizigers als de iets oudere M.V. kwamen ruim drie kwartier te laat op hun posten in het instituut, waardoor alles in het honderd liep. Afgrijzen en hilariteit wisselden elkaar af. Het nieuws verspreidde zich als een vuurtje door de ingewanden van de gebouwen. Geen oor ontsnapte aan het ongewone verhaal dat ongewoon was omdat zovelen erbij betrokken waren en ook wel omdat het ter plekke door schoolmeisjes en -jongens kond werd gedaan. Het was voor de directies en de verantwoordelijken wachten geblazen op betrouwbare bronnen en officiële berichtgeving. Maar wat heet nu nog 'officieel'? Een lijzige bediende met te lage wedde in een bedrijf waar dierlijk vet wordt verwerkt, die in zijn overgebleven vrije uren stukken schrijft voor een streekkrant?

De werkster M.V. vocht de hele ochtend tegen immer aanrollende golven van misselijkheid. De personeelschef zorgde ervoor dat ze een buitenkarweitje kreeg. Alras sijpelde, in vele onderdeeljes, het onheilsbericht binnen, zodat kon worden aangenomen dat de betrokken scholieren buiten hun wil om te laat in de klassen arriveerden. Onderling contact tussen de schooldirecties in T. bevestigde dat. Na een laatste telefoon tussen de stationschef en een van de schoolprefecten werden de laatkomers massaal geloofd.

Toen om halfvijf de schoolbellen waren uitgestorven, verlieten tientallen versies van het verhaal de educatieve gebouwen. Ook de werkster M.V., die onbehaaglijk rillend de terugweg aanvatte, had haar relaas voor gebruik klaar. Ze stapte als een belangrijke informatiebron de trein op, die - hù!! - als een vreselijk monster haar op te wachten stond. Ingrediënten uit het keukenarsenaal hadden haar misselijkheid een beetje weg kunnen werken.

Tijdens het traject werd bij het passeren van de overwegen aandachtig naar buiten gekeken. Hier en daar werden signalisaties en spoorbomen in vraag gesteld.

'Stel dat er iets haperde'.

'Wat als de treinbestuurder iets overkwam, al viel hij bijvoorbeeld maar in een gezonde slaap?'

Op de gezichten van de passagiers die in het tussenstation op- en afstapten, merkte je dat ze van het gebeurde op de hoogte waren. In een vreemde lotsverbondenheid vonden gesprekken plaats die anders nooit werden gevoerd.

Alsof in de stoptrein naar de valavond toe alleen maar ‘overlevers’ samenhokten die, godlof, vandaag tot tientallen keren toe op succesvolle wijze het noodlot hadden getart en van overwegen gebruik hadden gemaakt. M.V. hield haar zakdoekje beurtelings in de linker- en rechterhand samengepropt. Het absorbeerde het zweet dat door het massale schouder-aan-schouderreizen in soms grotesk wiegende wagons werd veroorzaakt. Bovendien priemde de zon op dit uur nog onbetamelijk. Eigenlijk zat je brutaal te kijk, dacht M.V., die per ongeluk voor de derde keer al hetzelfde grijze ogenpaar opving. Er diende tijdens het reizen wàt weggekeken te worden, vooral als vrouw. Ze gruwde weer bij de gedachte dat dit wel eens dezelfde trein kon zijn als die van vanochtend. Ruim een halfuur later zat ze tussen de oude meubelen in de ouderlijke leefruimte, maar zelfs tot in dit stolpje van berusting en afwachting was de droeve mare al doorgedrongen.

Van de week beschikte detective Mick Mauser niet over zijn auto, maar dat was onbelangrijk voor iemand die dagelijks door belangrijke bezigheden werd ingepalmd. Hij zat nu, omstreeks twee uur in de stralende middag, in de afdeling niet-rokers grondig te twijfelen of hij het wel vol zou houden, dan wel verhuizen naar het paradijs der rokers. Gezonde lucht of hoestmist? Eigenlijk betrof dit een overweging van levensbelang, op langere termijn dan hopelijk, dat besefte Mick maar al te scherp. In het station hing een affiche dat meedeelde dat de Benedictijnenorde een belangwekkend jubileum te vieren had. De feestelijkheden, zo daar in de menselijke zin van het woord sprake van was, waren over een heel jaar gespreid. Zou Mick Mauser een gelukkige benedictijn geworden kunnen zijn? Van zijn collegetijd herinnerde hij zich nog een tweedaagse ‘bezinging’ in de tuinen en de kamers van een doodstille abdij. ’s Middags gebraden kip, twee keer naeen. Zelfgekweekte groenten en donker bier uit smerige refterglazen. ’s Avonds werd op de kamers stiekem goedkope wijn zo uit de fles gedronken, *à la clochard*. De pater met toezicht was in de valavond omgekocht met een slof *Gauloises* waarvoor een omhaling was gedaan.

Mick mepte met de krant naar een treinvlieg. Daarna stopte hij de krant in zijn tas en diepte er enkele belangrijker documenten uit op. Even later kwam de conducteur langs. Hij wachtte op een andere manier dan hij dit deed voor, laten we zeggen: een scholier. Mick vond niet onmiddellijk het bewijs waardoor hij zijn verplaatsing verantwoord kon.

‘Asjeblief’. ‘Dank uuhh. Asjeblief’. ‘Mm’. Het ticket verdween weer in een jaszak.

‘Bovendien werkt groteske fantasie veel beter dan een huisbakken kijk op mensen’.

Dat schreef Virginia Woolf op woensdag 15 februari 1922 in haar dagboek. ‘Da’s heel juist’, mompelde D. Hij klapte het boek dicht, bracht enkele zaken in gereedheid, nam afscheid van zijn huisgenoten en reed in zijn jamaicablauwe Lancer 1600 vijfendertig kilometer ver. Het eerste luik van het eindejaarsfeest, we zeggen en schrijven alweer 30 juni, bestond uit een avondlunch voor alle leraressen en leraren van het grote instituut te T. Die vond plaats in de schoolrefter, omdat het aantal aanwezigen erg hoog lag. Zo hadden alle werksters die avond extra dienst, maar ze liepen er bijzonder feestelijk bij. Na een korte speech werden bloemen uitgereikt aan enkele jubilarissen.

Later op de avond werd er nog gedanst. D. bleef in gesprek gewikkeld met een collega 'beeldende opvoeding', totdat de werkster M.V. uiteindelijk ook hùn tafel als allerlaatste afdiende. Aldus beschikte het lot er over dat D. zich een kwartier later in het onweerlegbaar mooie huis van de leraar bevond. Die toonde hem enkele van zijn recentste schilderijen. Exegese en inhoud, genesis en vorm van elk werk werden besproken.

'De overlevers of blijvers onder de kunstenaars,' zo sprak de leraar, 'de overlevers of blijvers, wel: dat zijn zij die het autochtone landschap en de daarmee verbonden volksaard in hun prestaties gestalte en verve weten te geven'. Daarop selecteerde hij uit een serie tegen de muur rustende doeken een van zijn eigen werken: fietsende man. Bedoeling was geweest de erg fraaie, typische kerktoren te Z. weer te geven. Tijdens de voorstudies ter plekke kwam steevast een oudere man doorheen deze plannen fietsen, zo vaak dat het opvallend werd, en ook opvallend klokvast. Een blik op de typische kerktorenklok kon dat telkens bevestigen. Je kon flarden dialoog opvangen die hij met de dorpsbewoners voerde, steeds maar fietsend. Uiteindelijk, na misschien tien sessies en een informatief glas in de lokale herberg, bleek de fietsende man meer schilderkunstig te zijn dan de kerktoren. De man was een pater op rust. Hij woonde in de nabijgelegen abdij, helemaal in het groen verscholen. Zijn dagelijkse fietstochten waren zijn manier om contact met de wereld te houden. Hij vormde zowat het mobiele informatiecentrum van het dorp: in de Kerkstraat polste hij van op de fiets naar Y's gezondheid en briefte dat bijvoorbeeld op de Markt aan X over. Allerlei combinaties waren mogelijk. De dorpingen maakten zelfs gebruik van hem om deze of gene boodschap door te seinen. Onveranderlijk had deze fietsende pater een tas voor zich op het stuur liggen. 'Daar moest schilderkunst aan besteed worden, vond ik', zei de leraar tegen D. 'En niet aan die toren met die begraafplaats rond, want die blijft nog wel een tijdje staan'.

'En mettertijd belandt die pater daar toch ook', lachte D.

'Ja, of in de abdij'.

'Ook nog waar'.

De leraar had enkele typische streekgebonden struiken en bomen in zijn tuin staan. Via die tuin gingen ze te voet terug naar het instituut, onder de spoorwegbrug door ('Moet je het lawaai horen wanneer de trein hierboven voorbij dendert!'), naar het avondfeest.

'De tijd is voorbijgevlogen', dacht de jonge leraar D. 'Maar er kunnen nog wel enkele glazen af voor ik terugga'. Hij raadpleegde zijn polshorloge.

Ik wil u niet verhelen dat enkel en alleen typografie, geur, formaat en bladshikking van kranten mijn belangstelling konden wekken. Filosofische overtuiging, politieke strekking, religie noch nieuwshonger vormden de basisoverwegingen op grond waarvan ik ertoe zou hebben besloten me deze of gene krant aan te schaffen middels bijvoorbeeld een abonnement. De tijd dat ik volstrekt geen kranten kocht, was echter voorbij. Dat kwam doordat ik me vrij frequent met de trein verplaatste, wat krantenstalletjes met zich bracht. In dichtbevolkte ruimtes was het handig een krant te hebben: je kon je erachter verstoppen en potentiële aansprekers bij voorbaat al censureren. Je kon ze met beide handen tegelijk vasthouden, bijvoorbeeld op borsthoogte, om duidelijk te stellen dat je niks met zakkenrollen te maken had noch onsmakelijke lichamelijke aanrakingen beoogde.

Nee, geen nieuwshonger, geen visies die door lectuur van andermans teksten dagelijks aangewakkerd dienden te worden. Wel de prettige paradox van de krant als afweermiddel tegen mogelijke communicatie, zoals hierboven kort beschreven. En anderzijds – maar hier laat ik J. Greshoff aan het woord, met enkele bedenkingen uit ‘Aan een ervaren dagbladschrijver’:

‘...Maar de moord is nectar-en-ambrozijn voor negentienden der intekenaars. En onder de negentienden zijn alle echte kunstenaars, alle waarachtige intellectuelen. Waarom? Omdat die maar één levensdoel, maar één reden van bestaan hebben: de kennis van de mens’. (...).

‘...Welk een rijk en boeiend studiemateriaal vinden wij in een mooie, zorgvuldig afgewerkte moord! Hoe spannen wij alle zintuigen om ieder onderdeel op te vangen, om elk motief te wegen, om iedere schakering van het gevoel in en aan ons zelf te toetsen! En men moet niet vergeten dat iedere nieuwe misdaad weer zo gans anders is dan de vorige, weer zoveel verschillende uitzichten opent, zoveel onverwachtse waarnemingen en aanleidingen tot overpeinzing. Iedere dag opnieuw betreur ik het geringe aantal der werkelijk goedopgezette, goeditgevoerde moorden. Ook behoorlijke oplichterijen, ernstige, vernuftige gevallen van afpersing en vakkundige inbraken zijn helaas veel te zeldzaam. En nu zwijg ik nog van de onvolprezen zedeschandalen, welke in waarheid een ideaal veld voor mensenstudie zijn (...).’

Ik volsta met dit stuk tekst (van een vreemd, zij het acceptabel man afkomstig, maar dat zullen de literatuurbeoefenaars wel weten) om het tweede deel van mijn paradox toe te lichten. Geknipter autoriteit dan de Nederlandse schrijver J. Greshoff kan ik daarvoor niet aanvoeren.

Mijn bibliofiele neigingen dreven me niet zover de aangekochte kranten bijvoorbeeld metterdaad op te sparen of zinvol ter bewaring in bergsystemen onder te brengen. Zelfs de kleurendruk die hier en daar, vooral op voorpagina's, in zwang raakte, kon me daartoe niet verleiden. Kranten waren eendagsvliegen. Gewoonlijk zelfs liet ik mijn kranten in treinen achter, tenzij de berichtgeving over een schitterende misdaad zelf ook werkelijk op peil stond. Dan sleepte ik dat wellicht nachtelijke zetwerk enkele uren met me mee, omdat ik rapporten over wandaden en de daaruit voortspruitende processen twee keer las. Het moet me nog van het hart dat ik de minachting, aan de dag gelegd door mensen tegenover medemensen die moorden en branden lazen, niet delen kon. Van slechte smaak is hier geen sprake. Maar dit vraagt meer argumenten op het hobbelige terrein van de zielkunde. Daar ontbreekt me nu de tijd voor: ik reis veel. De trein is altijd een beetje reizen. Ik zit vaak in de trein. Zoals ik ook toen al deed, toen dat verschrikkelijke voorval plaats moest vinden.

‘Brevieren’ was geen werkwoord dat dagelijks door velen in de mond werd genomen. Het lezen in een Rooms getijdenboek hoorde nu eenmaal thuis in een zeer kleine, immer uitdunnende groep ingewijden. Overigens werd er bijna niet meer gebrevierd.

Was een wandelende intensief brevierende pater door zijn verheven bezigheid zijn eigen doodsoorzaak, gesteld dat hij daardoor bij een onbewaakte Vlaamse overweg onder een voorbijrazende trein terecht kwam? Was daarentegen die

trein de oorzaak? Kende de pater dan niet de vaste dienstregeling? Of precies veel te goed? Dood door gewenning dus!?

Hier loerde een goedkope woordspeling: zijn uur was letterlijk geslagen. Men kan hierop slechts aforistisch, dus machteloos antwoorden met een Touareg-spreekwoord, opgetekend door Charles de Foucauld (vermoord met een woestijnmes):

*‘De afgelegde weg, maakt hij ook bochten,
den koning, is hij ook oud geworden’.*

Bewakingsmechanismes mochten niet baten. Er was geen oubollige detective nodig om met behulp van vergrootglas en brevier (in de berm aangetroffen, opengeslagen op een valse niet ter zake doende bladzijde) het exacte tijdstip van het verscheiden te bepalen. Alom heerste eensgezindheid omtrent de toedracht van de zaak, die alleen maar ‘waar’ kon zijn. Met een spijtig schouderophalen werden notities genomen, getuigenissen afgelegd. ‘Brevieren’ kreeg in de omgeving plotseling weer zijn bekende, dus concrete inhoud. Enkele stemmen van mensen die op een of andere wijze betrokken waren bij deze niet meer te herstellen gebeurtenis:

(J.v.D., docent op weg naar een lezing, 37): ‘Het is niet de tijd die verandert; het zijn de mensen die bewegen en verouderen. Soms razendsnel’.

(Jonge reiziger P.v.B., 17): ‘Dacht dat iemand het noodsein in werking had gesteld. Kon mijn hoofd niet door de schuifraampjes wringen om te zien wat er gebeurd was en de deuren sisten maar niet open. Geruime tijd wisten we van niks’.

(M.V., 23, werkster instituut te T.): ‘Ik ben nog de hele dag van streek geweest. En wàrm, wàrm! Zo’n hete nazomer. Na zeker een halfuur wisten we wat er gebeurd was. Dat ze dat niet vroeger kwamen zeggen!’

(M.M., 37, Hoofd van de dienst Verkeersveiligheid regio Zuid): ‘Het gebeurt maar af en toe dat ik die trein neem. Nee, die abdij kun je van in de trein niet zien: overal bos en groen. Heel anders dan in mijn streek, weet je wel. Tja, niemand is er vrij van hé? Als je uur geslagen is ...’.

(D., 28, leraar economie te T.): ‘...ongeveer de laatste overweg voor de brug. Onbewaakt. Maar daartussen heb je inderdaad nog een flinke afstand. Potdorie, moet ik je over dat schilderij vertellen ... Twee maanden ongeveer voor het ongeval, op 30 juni geloof ik, reed ik...’.

(Een man, leeftijd onbekend, pendelend bediende provinciehoofdplaats): ‘In feite besefte ik pas na lange tijd dat er iets ongewoons gaande was. Een koe op het spoor is al voorgevallen. Het gebeurt wel vaker dat ik zit te lezen en minuten nadat de trein heeft stilgehouden tot de ontdekking komt dat we niet meer in beweging zijn. Ja, ik blijf geloven in het openbaar vervoer’.

Vrijwel iedereen die zich in de bewuste trein had bevonden, verkreeg de tijdelijke status van belangwekkende betrokkene. In sommige gevallen konden

deze betrokkenen die glimp van importantie ombuigen tot bejegeningen die alleen het persoonlijk voordeel dienden. Chronologie werd andermaal massaal dooreen gehutseld. Alleen de trein had gelijk. Dat kwam doordat deze personen in versluierde bewoordingen van het Grote Gebeuren verslag deden, een beetje te trots omdat ze erbij waren geweest, verblind door eigendunk, doordravend in hun parabolische verslaggeving. Eigenlijk verkondigden zij zichzelf, en niet het gebeuren. En dat was menselijk, maar jammer: want de openlijke verkondiging van de waarheid was hun aanbeveling bij alle mensen die ze voor het aanschijn van God wilden beoordelen. Zij beseften of wisten niet dat de oorkonde van de dienst van de dood met letters op stenen stond gegrift. En de dienst van de Geest, in teksten geopenbaard, brengt met de veroordeling ook de vrijspraak met zich mee. Maar vrijmoedigheid, dat was de meeste betrokken berichtgevers vreemd.

De pater was aan flarden gereten.

Alzo diende Mick Mauser zijn vreemde verhaal te besluiten: met bezwarende notities omtrent lieden die 'het' (in de veilige cocon van een trein ingepakt, in openbare vervoering) hadden meegemaakt. Aldus sleurde soms een gebeurtenis of een belangwekkend persoon (door een daad tijdens zijn leven gesteld of door zijn dood) tientallen mee-eters met zich mee, waar een tijdlang naar werd geluisterd. Eigenlijk ten onrechte, want schokkende ervaringen waren zo moeilijk communiceerbaar, vooral wanneer de echte brandhaard al was uitgedoofd. Wie bijvoorbeeld de Mona Lisa ondersteboven ophing (en er nog enkele zinvolle plastische ingrepen op uitvoerde) en een close-up van dat beroemde ogenpaar liet nemen, zodat kon blijken dat dit ogenpaar ook in deze positie normaal 'oogde', had veel minder verdiensten dan de maker van de authentieke Mona: alles wat na de Lisa gebeurde, bleef schaduwloperij, soms zelfs natrappen. Was het niet J. Greshoff die in 'De Vragenlijst van Proust – Zelfportret' (vermoedelijk tussen 1964-66 geschreven, het invullen van de bekende 'Questionnaire' van Marcel Proust) schreef:

'De overtuiging stemt droevig, zéér droevig, dat de beste bedoelingen, de begeerte om mede te delen wat men zelf beleefde, doodlopen op dit ene onweerlegbare feit, aangezien ieder mens een volstrekt unicum is, dat geen wezenlijke ervaringen overdraagbaar zijn?'

'Zo,' besloot Mick Mauser, 'hier eindigt mijn verhaal. Ook ik lijd aan onvermogen tot communicatie hierover. Eenieder is dit lot beschoren, al beschikt de een over gunstiger tijdstabellen dan de ander. A propos: wist u dat onze Nationale Spoorwegmaatschappij elk jaar op een welbepaald tijdstip de uurtabellen wijzigt? Soms scheelt het maar enkele minuten'.